

УДК 316.4

О.М. Балакірєва, канд. соціол. наук,

Д.А. Дмитрук, канд. соціол. наук,

Інститут економіки та прогнозування НАН України

СОЦІАЛЬНІ НАСТРОЇ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: КВІТЕНЬ 2011 р.¹

У публікації представлено результати широкомасштабного національного соціологічного опитування (6500 респондентів), проведеного Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка та Центром "Соціальний моніторинг" у квітні 2011 р. Для аналізу динаміки включено ряд показників з попередніх досліджень.

1. Рівень задоволеності життям

Відповідно до отриманих даних, вищу задоволеність респонденти демонструють, оцінюючи своє життям в цілому (2,27 бала), меншою мірою вони задоволені життям у своєму населеному пункті (2,19 бала), ще меншою мірою в області (2,14 бала), найменше опитані задоволеності, відповідно, життям в Україні (1,94 бала). Така, низхідна тенденція фіксується в соціологічних дослідженнях уже доволі тривалий час.

Аналіз відповідей респондентів у розрізі основних соціально-демографічних параметрів дозволяє говорити про наявність таких відмінностей (див. табл. 1.1 та 1.2):

- Оцінки задоволеності життям молоддю вищі, якщо порівняти їх з іншими віковими групами; найменш задоволені життям респонденти старшого віку.
- Чим вищий соціальний статус опитаних, тим вищий рівень задоволеності своїм життям, незалежно від контексту, на якому було зосереджено запитання.

¹ Опитування проводилося з 1 по 10 квітня 2011 р. в 26 територіально-адміністративних одиницях України: 24 областях, АР Крим та м. Києві. Всього опитано 6500 респондентів. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 0,74–1,24 відсотка. Опитування проведено в 116 містах та 235 селах України. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента "віч-на-віч". Кількість відмов – 3732. Рівень досягнення респондентів – 63,5%. Для аналізу динаміки по окремих індикаторах включено результати попередніх опитувань у межах моніторингу громадської думки, що постійно проводяться Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка та Центром "Соціальний моніторинг". Вибіркова сукупність опитувань – не менше 2000 респондентів, репрезентативна за основними соціально-демографічними ознаками для дорослого населення України.

Таблиця 1.1

Індексна оцінка міри задоволеності життям, за результатами відповіді на запитання анкети:
"В цілому, якою мірою Ви задоволені життям ..?", (балів *)

	Вік (років)				Освіта (рівень)				Соціальний статус						
	18-25	26-40	41-60	61 та більше	Початкова/ Неповна середня освіта	Повна середня освіта	Середня спеціальна освіта	Незакінчена вища/ Повна вища освіта	Керівники різного рівня	Спеціалісти та службовці	Робітники та технічний персонал	Пенсіонери/інваліди	Студент, учень	Домогосподарки	Безробітні
В цілому	2,27	2,57↑	2,31↓	2,22↓	2,20	2,16↓	2,24↓	2,43↑	2,57↑	2,37↑	2,24	2,10↓	2,74↑	2,43↑	2,03↓
У Вашому населеному пункті	2,19	2,39	2,19	2,15↓	2,18	2,10↓	2,16	2,31↑	2,47↑	2,27↑	2,16	2,07↓	2,53↑	2,22	1,95↓
У Вашій області	2,14	2,37↑	2,12	2,11↓	2,12	2,08	2,10↓	2,25↑	2,39↑	2,21↑	2,11	2,03↓	2,53↑	2,17	1,93↓
В Україні	1,94	2,11↑	1,90	1,92	1,99	1,90	1,90	2,00↑	2,14↑	1,98	1,93	1,85↓	2,26↑	1,93	1,75↓
База для порівняння	6 177	957	1 806	2 248	1 177	287	1 383	2 652	379	1 236	1 351	1 597	360	434	694

* Індекс обраховано як середнє значення за 4-бальною шкалою від 1 до 4, де 1 – "повністю незадоволений", 2 – "скоріше, незадоволений", 3 – "скоріше, задоволений", 4 – "повністю задоволений".

** ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 5%.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

• Спільний вплив двох характеристик – віку та соціального статусу – призводить до того, що найнижчі показники індексів задоволеності життям фіксуються серед пенсіонерів, а найвищі – серед учнівської молоді.

• Респонденти із вищою (незакінченою вищою) освітою більш позитивно оцінюють своє життя, відповідаючи на всі чотири запитання.

Таблиця 1.2

Індексна оцінка міри задоволеності життям, за відповідями на запитання анкети: "В цілому, якою мірою Ви задоволені життям ..?", балів*

	Всі опитані	Регіон України								Тип поселення		
		АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
В цілому**	2,27	2,21	2,00↓	2,44↑	2,15↓	2,30	2,36↑	2,31	2,21	2,26	2,27	2,29
У Вашому населеному пункті	2,19	1,92↓	1,91↓	2,33↑	2,09↓	2,34↑	2,22	2,19	2,12↓	2,15	2,15	2,26↑
У Вашій області	2,14	1,99↓	1,81↓	2,24↑	2,02↓	2,20↑	2,22↑	2,22↑	2,09	2,12	2,11	2,18↑
В Україні	1,94	1,94	1,74↓	2,07↑	1,85↓	1,84↓	2,00↑	2,06↑	1,92	1,91	1,94	1,96
База для порівняння	6177	283	376	728	938	1231	1064	924	634	2139	1929	2109

* Індекс обраховано як середнє значення за 4-бальною шкалою від 1 до 4, де 1 – "повністю незадоволений", 2 – "скоріше, незадоволений", 3 – "скоріше, задоволений", 4 – "повністю задоволений".

** ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 5%.

Аналіз міри задоволеності життям у розрізі територіально-поселенських характеристик засвідчує наявність передусім регіональних відмінностей. По-перше, мешканці Центрального регіону та м. Києва демонструють найнижчі показники задоволеності по всіх чотирьох запитаннях. Мешканці столиці найменше з-поміж усіх інших задоволені своїм життям. По-друге, більш позитивні оцінки задоволеності життям були отримані серед опитаних у Північному регіоні (найвищий показник задоволеності життям у цілому – 2,44 бала) та Східному регіонах. Зазначимо, що мешканці Східного регіону задоволені своїм життям більше, ніж загал у всіх контекстах, окрім тих, що стосуються їхнього населеного пункту.

Опитані в Донбасі (Луганська та Донецька області) більш позитивно, порівняно з іншими, оцінили задоволеність власним життям в контексті області та країни. Мешканці Західного регіону, оцінюючи рівень задоволеності своїм життям, продемонстрували вищі за середні оцінки на рівні населеного пункту та області, однак, оцінки, що стосувалися задоволеності життям в Україні, одні з найнижчих (лише 1,84 бала).

2. Рівень задоволеності діяльністю влади

У ході опитування респонденти мали змогу оцінити діяльність нової влади на рівні свого населеного пункту (1), області (2) та в цілому по Україні (3). На всіх трьох рівнях значну перевагу мали негативні оцінки. Як і у випадку з оцінками міри задоволеності життям, найгірші оцінки дістала діяльність влади на загальноукраїнському рівні – 73% опитаних вказали, що незадоволені діяльністю нової влади (індекс за чотирибальною шкалою – 1,88 бала). Частка тих, хто негативно оцінив діяльність влади на рівні області, – 64% (індекс = 2,07), тих, хто негативно оцінив зусилля влади на рівні свого населеного пункту, – 61% (індекс = 2,16).

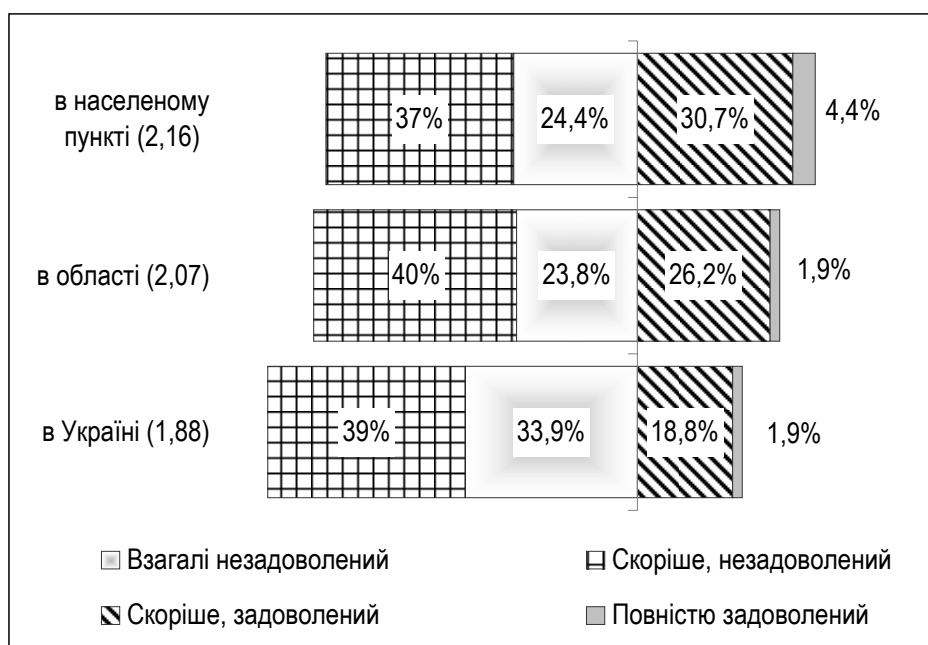


Рис. 2.1. Розподіл відповідей на запитання:
"Після виборів Президента України 2010 року минуло уже більше року, в більшості регіонів, населених пунктів відбулася зміна влади. Скажіть, як би Ви особисто оцінили діяльність нової влади...?", %

Дані опитування не дають підстав для виокремлення якої-небудь соціально-демографічної групи, в якій рівень задоволеності діяльністю влади був би переважно позитивним (індекс більше 2,5). Однак, зіставлення даних по різних групах дає змогу виокремити деякі відмінності у сприйнятті влади. Так, коли мова йде про діяльність на місцевому рівні, молодші респонденти (18–25 років) менш критичні в оцінках, ніж представники інших вікових груп. Характерно і те, що більшу лояльність до місцевої влади виказують опитані на Заході країни та в Донбасі. До того ж, такі погляди притаманні і опитаним із сільської місцевості (див. табл. 2.1).

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 2.1

Розподіл відповідей на запитання: "Після виборів Президента України 2010 року минуло вже більше року, в більшості регіонів, населених пунктів відбулася зміна влади. Скажіть, як би Ви особисто оцінили діяльність нової влади...?"*, %

	Всі опитані	Вік (інтервал)				Регіон України								Тип поселення		
		18-25	26-40	41-60	61 та більше	АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
У Вашому населеному пункті**	2,16	2,28↑	2,12	2,16	2,10↓	2,07	1,84↓	2,20	2,11	2,25↑	2,12	2,32↑	2,05↓	2,05↓	2,13	2,29↑
В області	2,07	2,21	2,04	2,07	2,00	1,99	1,74	2,09	1,99	2,07	2,13	2,29	1,97	2,01	2,06	2,14
В Україні	1,88	2,00↑	1,84	1,87	1,86	1,96	1,67↓	1,95↑	1,78↓	1,70↓	1,91	2,25↑	1,81↓	1,88	1,88	1,88
База для порівняння	6088	942	1787	2208	1151	285	380	708	929	1215	1063	875	632	2112	1895	2081

* Індекс обраховано як середнє значення за 4-бальною шкалою від 1 до 4, де 1 – "повністю не задоволений", 2 – "скоріше, незадоволений", 3 – "скоріше, задоволений", 4 – "повністю задоволений".

** ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 5%.

Аналіз ставлення до влади з використанням індикативних показників в умовах цілковито негативного сприйняття влади не дає змоги детально вирізнити особливості та нюанси сприйняття. Однак, якщо ми розглянемо ставлення до діяльності нової влади на рівні населених пунктів по відповідях, то побачимо, що вкрай негативні оцінки "зовсім незадоволений" кореспондуються із особами старшого віку та безробітними. Схильність до вкрай негативних оцінок мають і опитані АР Криму і м. Києва, мешканці Південного регіону та великих міст.

Найбільш негативним ставленням до діяльності нової влади на загальноукраїнському рівні відрізняються мешканці трьох регіонів: Києва, Центрального та Західного.

3. Оцінка політичної ситуації в країні

Дві третини опитаних (62%) вважають ситуацію, що склалася в їхньому населеному пункті, благополучною або спокійною, схильні вважати ситуацію напруженою 30% опитаних, і лише 5% розцінили її як критичну. Загалом індекс напруженості для населеного пункту становить 2,37 бала. Благополучною та спокійною вважають ситуацію в області 54% опитаних, напруженою – 38%, критичною та вибухонебезпечною – 6%. Оцінки ситуації в країні більш негативні: частка тих, хто розглядає ситуацію в країні як благополучну або спокійну, становить менше третини – 29%, частка ре-

спондентів, які вважають її напруженою, зростає до 51%, а критичною ситуацію вважають вже 15% (рис. 3.1).

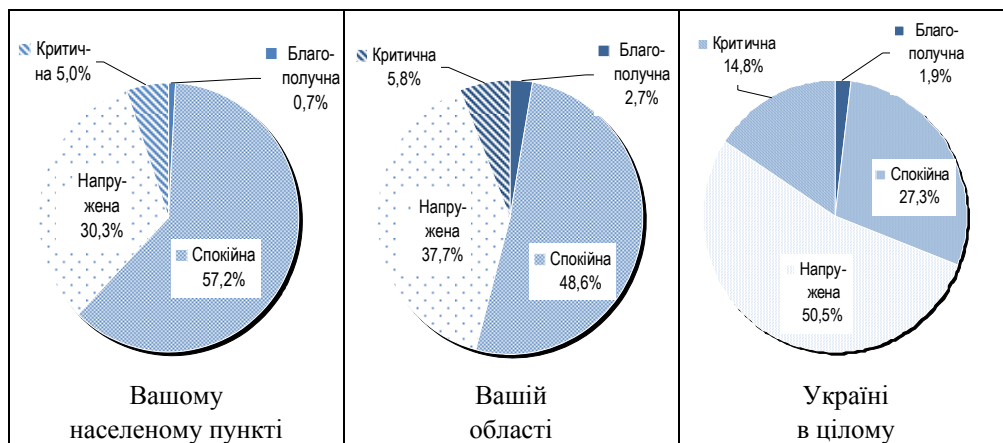


Рис. 3.1. Розподіл відповідей на запитання: "Як би Ви оцінили в цілому політичну ситуацію в ...?", %

Порівняння індексів стурбованості політичною ситуацією на різних рівнях вказує на те, що більш напруженою політичною ситуацією на місцевому рівні вважають найстарші респонденти, мешканці великих міст, в регіональному розрізі – кияни, мешканці Центрального та Південного регіонів країни. Більшу стурбованість політичною ситуацією на обласному рівні ми фіксуємо в тих самих групах, за винятком Північного регіону. Найгостріші оцінки політичної ситуації на рівні країни зафіксовані в трьох регіонах: Києві, Центрі та на Заході (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Індексна оцінка міри напруженості політичної ситуації. За відповідями на запитання; "Як би Ви оцінили в цілому політичну ситуацію в...?", балів*

	Всі опитані	Вік (інтервал)				Регіон України								Тип поселення		
		18-25	26-40	41-60	61 та більше	АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
У Вашому населеному пункті**	2,37	2,28↓	2,37	2,38	2,42↑	2,03↓	2,88↑	2,32↓	2,50↑	2,33	2,29↓	2,28↓	2,43↑	2,49↑	2,37	2,25↓
В області	2,49	2,42↓	2,47	2,51	2,54↑	2,42↓	2,95↑	2,47	2,61↑	2,51	2,39↓	2,34↓	2,46	2,55↑	2,50	2,42↓
В Україні	2,83	2,78	2,85	2,82	2,84	2,49↓	3,11↑	2,81	2,99↑	3,00↑	2,76↓	2,60↓	2,72↓	2,82	2,84	2,82
База для порівняння	6145	950	1804	2219	1172	303	376	714	920	1228	1079	894	631	2120	1913	2112

* Індекс обраховано як середнє значення за 4-бальною шкалою від 1 до 4, де 1 – "повністю незадоволений", 2 – "скоріше, незадоволений", 3 – "скоріше, задоволений", 4 – "повністю задоволений".

** ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 5%.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

4. Рівень довіри державним діячам та інститутам

Одним з виявів загалом негативного ставлення до українського політикуму є відсутність політиків загальнонаціонального масштабу з принаймні мінімальним позитивним балансом довіри до себе.

Перші позиції, маючи найменший від'ємний баланс довіри, займають В. Кличко (-24 процентних пункти), та В. Янукович (-30 п.п.). Лідером громадської довіри з-поміж основних політичних фігурантів, таким чином, залишається діючий Президент. Третє місце за рівнем довіри посів А. Яценюк (баланс довіри -37). Четверте місце займає С. Тігіпко (-41), п'яте – М. Азаров (-46), шосте – Ю. Тимошенко (-50). Перерахунок індексу довіри розташовує політиків в такому самому порядку (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Рівень довіри до політичних довіри, за відповідями на запитання:

"Наскільки Ви довіряєте чи не довіряєте...", %*

	Зовсім не довіряю	Скоріше, не довіряю	Скоріше, довіряю	Повністю довіряю	Баланс довіри	Індекс (бали)
Віталію Кличку – лідеру партії "Удар"	31,6	21,6	22,3	7,2	-23,7	2,06
Віктору Януковичу – Президенту України	36,7	24,9	24,5	7,5	-29,6	2,03
Арсенію Яценюку – лідеру партії "Фронт Змін"	38,1	25,1	20,8	5,8	-36,6	1,94
Сергію Тігіпку – віце-прем'єр-міністру, міністру соціальної політики України, лідеру партії "Сильна Україна"	39,9	25,6	20,9	4,0	-40,6	1,88
Миколі Азарову – Прем'єр-міністру України	43,7	25,7	19,0	4,0	-46,4	1,82
Юлії Тимошенко – лідеру ВО "Батьківщина"	48,4	23,4	15,5	6,3	-50,0	1,78
Анатолію Гриценку – лідеру партії "Громадянська позиція"	38,2	25,4	14,0	3,2	-46,3	1,78
Володимиру Литвину – Голові Верховної Ради України	42,7	29,8	16,4	2,3	-53,9	1,76
Олегу Тягнибоку – лідеру ВО "Свобода"	44,5	25,4	12,0	3,7	-54,1	1,71
Петру Симоненку – лідеру Комуністичної партії України	47,6	26,7	11,7	3,6	-59,1	1,68

* Обраховано за відповідями тих, хто визначився (без варіанту відповіді "важко відповісти"), сума відповідей по кожному фігуранту дорівнює 100%.

Рівень довіри до політичних діячів має суттєву залежність від регіону опитування (табл. 4.2). Так, більшу довіру, ніж у середньому по країні, В. Янукович має серед опитаних в АР Крим, на Донбасі та Півдні країни, нижчий за середній рівень довіри – у Києві, Центральному та Західному регіонах.

Таблиця 4.2

Індексна оцінка довіри державним діячам. За відповідями на запитання: "Наскільки Ви довіряєте чи не довіряєте...", бали *

	Всі опитані	Регіон								Тип поселення		
		АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
В.Янукович**	2,03	2,18↑	1,85↑	2,00	1,92↓	1,65↓	2,09	2,52↑	2,16↑	2,07	2,05	1,98↓
В. Литвин	1,76	1,62↓	1,70	1,88↓	1,69↓	1,54↓	1,76	2,07↑	1,82	1,83↑	1,74	1,72
М. Азаров	1,82	1,89	1,68↑	1,81	1,65↓	1,52↓	1,87	2,31↑	1,91↑	1,89↑	1,80	1,76↓
С. Тігіпко	1,88	1,72↓	1,82	1,96↓	1,76↓	1,72↓	1,91	2,12↑	1,97↑	2,02↑	1,76↓	1,84
П. Симоненко	1,68	1,48↓	1,62	1,81↓	1,56↓	1,38↓	1,81↑	1,96↑	1,84↑	1,76↑	1,65	1,62↓
Ю.Тимошенко	1,78	1,20↓	1,77	2,16↓	2,04↑	2,15↑	1,60↓	1,31↓	1,63↓	1,76	1,67↓	1,92↑
О.Тягнибок	1,71	1,09↓	1,77	1,81↓	1,81↑	2,27↑	1,44↓	1,43↓	1,48↓	1,72	1,62↓	1,78↑
А.Яценюк	1,94	1,15↓	1,82↑	2,24↓	2,12↑	2,37↑	1,82↓	1,50↓	1,79↓	1,92	1,84↓	2,04↑
А. Гриценко	1,78	1,16↓	1,57↑	1,94↓	1,88↑	2,06↑	1,72	1,52↓	1,83	1,83↑	1,70↓	1,81
В. Кличко	2,06	1,26↓	1,96	2,18↓	2,27↑	2,36↑	1,99	1,66↓	2,13	2,09	1,90↓	2,17↑

* Індекс обраховано як середнє значення за 4-бальною шкалою від 1 до 4, де 1 – "повністю незадоволений", 2 – "скоріше, не задоволений", 3 – "скоріше, задоволений", 4 – "повністю задоволений".

** ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 5%.

Українське суспільство продовжує перебувати в стані перманентної кризи довіри до більшості соціальних інституцій. З даних, наведених у табл. 4.3, можна побачити, що в громадській думці простежуються виявлені раніше тенденції. Серед останніх змін можна відзначити зниження рівня довіри до Верховної Ради України – частка тих, хто довіряє, знизилася з початку року на 7%, до Уряду на 8 п.п. (24%), зниження довіри до Збройних сил України становило 10 п.п. (41%).

Лідерами за рівнем довіри продовжують залишатися ЗМІ, як центральні, так і місцеві. Разом із церквою/конфесією (яким довіряє 71%²) – це єдині суспільні інституції, що мають позитивний баланс довіри.

² В опитуванні вимірювався рівень довіри до церкви/конфесії, до якої належить респондент. Для порівняння, якщо в запитанні не уточнюється, яка саме конфесія, то рівень довіри до релігійних організацій загалом з 2005 по 2011 рр. коливався в межах від 41 до 50%. Вимірювання рівня довіри до конфесії, з якою ототожнює себе респондент, автоматично збільшує показник довіри.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 4.3

Динаміка рівня довіри до основних соціальних інститутів³

	Індекс довіри (бали)	Довіряють (сума відповідей "повністю довіряю" та "скоріше, довіряю, ніж ні")							Не довіряють (сума відповідей "повністю не довіряю та "скоріше, не довіряю, ніж довіряю")						
		12/2005	09/2006	12/2007	12/2008	12/2009	12/2010	04/2011	12/2005	09/2006	12/2007	12/2008	12/2009	12/2010	04/2011
Церкві	3,01	-	-	-	-	-	-	71	-	-	-	-	-	-	20
Місцевим ЗМІ	2,58	-	-	-	-	-	-	59	-	-	-	-	-	-	35
Центральним ЗМІ (три зна- чення наведені окремо для газет/радіо/ телебачення)	2,55	58 60 61	56 58 64	56 61 65	54 57 61	50 52 56	55 56 60	58	37 34 34	36 33 28	33 35 42	41 39 35	46 43 40	40 38 36	36
Збройним силам України	2,38	57	57	61	46	50	51	41	36	32	35	46	43	40	44
Місцевим органам влади	2,33	-	-	-	-	-	-	46	-	-	-	-	-	-	48
Прокуратурі	1,94	34	35	35	23	26	24	24	57	52	60	68	66	69	57
Міліції	1,90	35	33	35	22	26	25	25	59	58	63	72	70	70	65
Податковій інспекції	1,86	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	60
Судам	1,85	33	32	33	22	24	22	22	59	56	63	72	69	72	63
Уряду України	1,84	31	35	31	16	17	32	24	58	51	61	79	78	62	69
Опозиції	1,82	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	70
Банкам	1,80	-	-	-	-	-	-	21	-	-	-	-	-	-	71
Політичним партіям	1,79	25	26	21	12	18	26	16	67	64	75	83	76	68	75
Верховній Раді України	1,72	28	29	23	7	11	24	17	63	58	57	88	84	70	76

Відповідно до обрахованих індексів довіри можна простежити деякі особливості формування рівня довіри до кожної з включених у дослідження соціальних інституцій (див. табл. 5.4 та 5.5).

³ Дані моніторингу ЦСМ / УІСД ім. О. Яременка.

– Церква. Більш високий рівень довіри до церков, ніж у середньому по країні, ми спостерігаємо серед жінок (індекс довіри дорівнює 3,12), респондентів старших за 60 років (3,12), з низьким рівнем освіти (3,19), пенсіонерів та домогосподарок (3,11). У регіональному розрізі більш високий рівень довіри в АР Крим та Західному регіоні (3,33 та 3,46 відповідно), серед респондентів у сільській місцевості (3,19).

– ЗМІ. Вища довіра серед респондентів із найнижчим рівнем освіти (центральним ЗМІ – 2,67, місцевим ЗМІ – 2,7). Визначальним фактором у ставленні до ЗМІ є регіональна характеристика: на тлі загального позитивного балансу довіри до центральних та місцевих ЗМІ в ряді регіонів частка тих, хто не довіряє цій суспільній інституції, все-таки переважає. До них належать АР Крим (2,16), Київ (2,21) та Схід (2,43). Нижчий рівень довіри і в обласних центрах (2,46).

– Місцеві органи влади. Більшою довірою до місцевих органів влади вирізняються особи з низьким рівнем освіти (2,48), студенти (2,45), опитані в Центральному (2,43) та Західному регіонах (2,54). Нижчий рівень довіри у Криму, Києві та на Сході країни.

– Прокуратура. Більш високий рівень довіри серед осіб із вищою освітою (2,00), осіб із високим соціальним статусом (керівники, спеціалісти) та студентів. Нижчий рівень довіри ми фіксуємо в АР Крим (1,27) та Західному регіоні (1,82), вищий на Донбасі (2,21) та Півдні (2,05).

– Міліція. Більш високий рівень довіри серед осіб із вищою освітою (2,00), осіб із високим соціальним статусом (керівники, спеціалісти), на Сході (2,1) та Півдні (2,12). Нижчий рівень довіри міліції серед населення малих міст (1,84), мешканців Криму (1,22) та Заходу (1,79).

– Податкова інспекція. Меншою довірою відзначаються респонденти старшого віку, мешканці Центрального та Західного регіонів.

– Суди. На тлі загалом недовірливого ставлення ще більш низькою недовірою до суддів відрізняються респонденти із середньою освітою (1,75), безробітні (1,66), мешканці АР Крим (1,1) та Західного регіону (1,71). Дещо більше довіри до українського судочинства демонструють Північний (1,96), Донбаський (2,12) та Південний (1,93) регіони.

– Уряд. Більш негативні оцінки серед респондентів із середнім рівнем освіти в Центральному, Західному регіонах та сільській місцевості. Кращі показники довіри на Сході та Півдні, в обласних центрах (1,93).

– Опозиція. Більшу довіру до опозиції відчують особи із вищою освітою (1,95), мешканці Північного (2,11), Центрального (1,93) та Західного (3,09) регіонів. Натомість нижчі показники індексу довіри – серед опитаних у Криму (1,16), на Сході (1,66) Півдні (1,69), та Донбасі (1,6).

– Верховна Рада. Ще нижчий рівень довіри до ВР, ніж загал, засвідчили респонденти з невисоким рівнем освіти, домогосподарки та безробітні, мешканці Центрального та Західного регіонів країни, сільські мешканці.

5. Електоральні орієнтації

Згідно з результатами дослідження, якби вибори Президента України відбувалися найближчим часом, то точно не прийшли б на виборчі дільниці 11% опитаних, ще 10% не знали б, за кого проголосувати, а 18,6% проголосували б проти всіх (зауважимо, що в реальності таких виборців значно менше – на останніх парламентських виборах голосували проти всіх 2,73%). Таким чином, ми маємо більше третини (39%) електорату, який зараз так чи інакше не підтримуватиме жодного з політиків.

Лідером електорального рейтингу є В.Янукович (18,8%), на другому місці Ю.Тимошенко (12,2%); дистанція між першими двома кандидатами становить 6,6 п.п. У разі перерахунку, без тих, хто не визначився і не прийде на вибори, дистанція збільшується до 8,2 п.п.

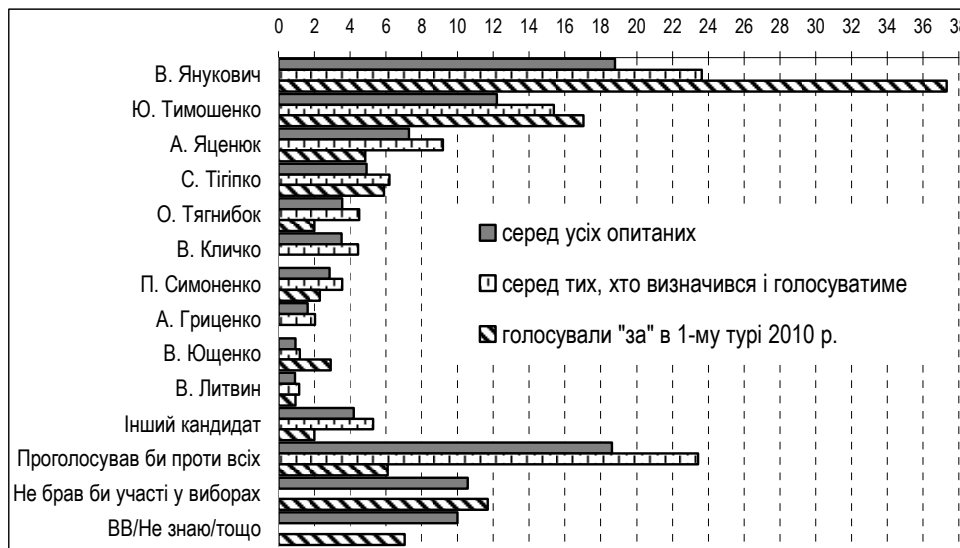


Рис. 5.1. Рейтинг електоральної підтримки окремих кандидатів на посаду президента та рівень їх підтримки під час голосування у 1-му турі президентських виборів 2010 р., %

(на базі відповідей на запитання: "Уявіть, що вибори Президента України відбуваються сьогодні і в бюлетені для голосування були б такі кандидати, як би Ви проголосували?" та "Скажіть, за кого Ви проголосували в першому турі президентських виборів, які відбулись 17 січня 2010 року?")

Порівняння поточного рейтингу кандидатів на посаду Президента із тим, як голосували опитані на минулих президентських виборах, дозволяє простежити міру сталості прихильності до кожного з політиків їхнього електорату та тенденції його перетікання. Обидва лідери втратили підтримку, яка у них була на момент минулих виборів, однак втрата, якої зазнав В. Янукович, набагато більша. А. Яценюк спромігся значно наростити кількість своїх прибічників, а С. Тігіпко залишився майже на тих самих позиціях. Зазначимо, що відповіді респондентів відрізняються від реальних результатів голосування

в першому турі. Нагадаємо офіційні результати голосування у першому турі по основних кандидатах: В. Янукович – 35,32%, Ю. Тимошенко – 25,05%, С. Тігіпко – 13,06%, А. Яценюк – 6,96%. Відмінність між офіційними результатами та теперішніми відповідями на запитання зумовлена, по-перше, специфікою відповідей на ретроспективні запитання (не всі можуть згадати, голосування на минулих виборах не є критерієм відбору респондента тощо) і, по-друге, тим, що частина опитуваних через незадоволення поточною діяльністю свого колишнього кандидата відмовляють йому не лише в підтримці зараз, але й не зізнаються, що колись йому симпатизували та голосували за нього. Порівняння офіційних результатів із відповідями на ретроспективне запитання (в межах описаних вище тенденцій та логіки) свідчить, що найбільших втрат через погіршення ставлення до себе зазнали не лише В. Янукович, але й С. Тігіпко та Ю. Тимошенко.

Таблиця 5.1

Розподіл відповідей на запитання: "Уявіть, що вибори Президента України відбуваються сьогодні, в бюлетені для голосування були б такі кандидати, як би Ви проголосували?", %

	Всі опитані	Регіон України								Тип поселення		
		АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
В. Янукович*	18,8	28,0↑	12,4	14,4↓	12,5↓	7,6↓	21,1	37,7↑	21,3	18,9	20,2	17,4
Ю. Тимошенко	12,2	6,4↓	8,8	20,2↑	18,6↑	19,6↑	8,0↓	1,9↓	7,0↓	9,4↓	10,6	16,5↑
А. Яценюк	7,3	0,0↓	3,6	11,3↑	8,4	14,9↑	5,3	1,5↓	4,3↓	6,6	6,2	9,0↑
С. Тігіпко	4,9	0,8	9,2↑	5,2	4,1	3,6	6,5	4,0	6,4	6,7↑	3,7	4,3
О. Тягнибок	3,6	0,0	5,6	1,7	3,2	11,1↑	1,7	0,0	0,9	4,0	3,0	3,7
В. Кличко	3,5	0,0	6,0	3,9	5,9↑	4,4	2,5	0,5	4,5	3,3	2,8	4,4
П. Симоненко	2,8	4,0	2,0	2,1	2,6	0,8	3,9	3,8	4,5	2,9	3,3	2,3
А. Гриценко	1,6	0,0	0,8	1,3	1,9	2,7	2,7	0,3	1,0	1,6	2,0	1,4
В. Ющенко	1,0	0,0	0,0	0,8	1,2	2,8	0,2	0,4	0,3	0,6	1,1	1,2
В. Литвин	0,9	0,0	0,4	2,9	1,1	0,5	1,2	0,0	0,7	0,9	0,7	1,1
Інший кандидат	4,2	12,4↑	2,4	4,1	2,9	3,6	4,2	3,6	5,2	4,1	3,3	5,1
Проголосував/ла би проти всіх	18,6	12,4	30,4↑	17,1	17,8	12,8↓	21,9	18,2	24,0↑	18,7	21,0	16,3↓
Не брав/ла би участі в голосуванні	10,6	16,4↑	8,4	9,2	9,6	5,0↓	11,3	17,3↑	11,2	11,7	12,0	8,0↓
ВВ/Не знаю	10,0	19,6↑	10,0	5,9↓	10,0	10,5	9,3	10,9	8,7	10,5	10,2	9,4
База для порівняння	6501	326	388	754	963	1274	1146	996	654	2249	2039	2212

* ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 1%.

Свою готовність голосувати на парламентських виборах висловили 69% опитаних.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

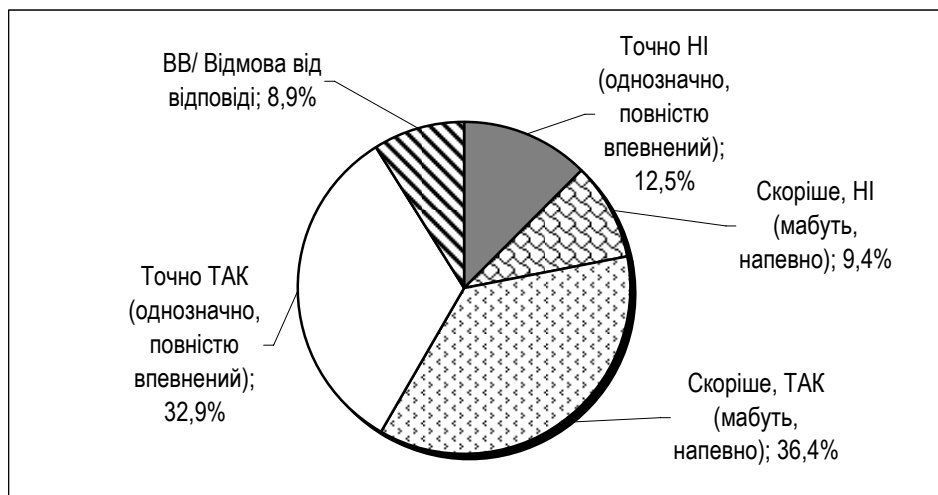


Рис. 5.2. Розподіл відповідей на запитання: "Скажіть, якби вибори до Верховної Ради України відбулися найближчої неділі, особисто Ви взяли б у них участь?", %

У рейтингу партій першість продовжує утримувати Партія регіонів, яку підтримують 18% опитаних (в той час як в грудні 2010 р. цей показник становив 27%). Серед тих, хто взяв би участь у виборах, якби вони відбувалися найближчої неділі, цей показник становить 36%.

Другу позицію зберігає за собою "Батьківщина", яку підтримують 12% (15,8% серед тих, хто визначився та прийшов би голосувати).

Таблиця 5.2

Розподіл відповідей на запитання: "Скажіть, якби вибори до Верховної Ради України відбулись найближчої неділі, за кого б Ви проголосували?", %

	Серед усіх опитаних	Серед тих, хто визначився та сказав, що прийде на вибори
Партія регіонів (М. Азаров)	17,8	23,4
Партія "Батьківщина" (Ю. Тимошенко)	12,0	15,8
Партія "Фронт змін" (А. Яценюк)	7,2	9,4
Партія "Сильна Україна" (С. Тігіпко)	4,4	5,8
Всеукраїнське об'єднання "Свобода" (О. Тягнибок)	4,1	5,4
Партія "УДАР Віталія Кличка" (В. Кличко)	3,5	4,7
Комуністична партія України (П. Симоненко)	3,2	4,2
Народна партія (В. Литвин)	1,0	1,3
Партія "Наша Україна" (В. Наливайченко)	0,8	1,0
Інша партія	4,1	5,3
Не підтримав/ла би жодну з партій (проголосував би проти всіх)	17,9	23,5
Важко відповісти	10,5	
Не брав/ла би участі у виборах	13,4	
Респондентів	6501	

Таблиця 5.3

**Розподіл відповідей на запитання:
"Скажіть, якби вибори до Верховної Ради України відбулися
найближчої неділі, за кого б Ви проголосували?", %**

	Всі опитані	Регіон України								Тип поселення		
		АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села
Партія регіонів (М. Азаров)*	17,8	28,4↑	12,0↓	13,5↓	11,8↓	6,9↓	20,3	34,6↑	21,4↑	17,8	18,7	17,0
Партія "Батьківщина" (Ю. Тимошенко)	12,0	6,4↓	8,8	20,0↑	18,3↑	19,8↑	7,0↓	2,0↓	7,3↓	8,8↓	10,4	16,8↑
Партія "Сильна Україна" (С. Тігіпко)	4,4	0,8	7,6↑	6,1↑	4,2	2,9	4,9	3,8	6,1↑	6,3↑	3,1	3,8
Партія "Фронт змін" (А. Яценюк)	7,2	0,0↓	4,0	10,6↑	8,3	14,3↑	6,2	1,6↓	3,5↓	6,8	6,4	8,3
Народна Партія (В. Литвин)	1,0	0,0	0,4	2,7	0,9	0,8	1,1	0,0	1,8	1,1	0,7	1,1
Партія "Наша Україна" (В. Наливайченко)	0,8	0,0	0,0	0,8	0,9	2,2	0,2	0,3	0,3	0,4	0,8	1,1
Партія "Свобода" (О. Тягнибок)	4,1	0,0	5,2	1,7	2,7	14,2↑	1,8	0,0	0,8	4,2	3,6	4,5
Комуністична партія України (П. Симоненко)	3,2	4,0	2,4	2,2	3,3	0,8	4,0	4,8	5,0	3,3	3,7	2,6
Партія "Удар" (В. Кличко)	3,5	0,0	6,0↑	4,6	6,0↑	4,2	2,3	0,3	5,0↑	3,5	3,0	4,1
Інша партія	4,1	12,0↑	3,6	3,0	3,0	3,5	5,5	2,5	4,2	3,9	3,1	5,1↑
Проголосував/ла би проти всіх	17,9	12,4↓	26,8↑	17,0	16,0	12,8↓	20,5	17,7	24,9↑	18,2	19,9↓	15,7↑
Не брав/ла би участі у виборах	13,4	16,8	12,0	11,6	12,8	6,6↓	15,9	21,6↑	11,9	14,9	15,2	10,2↑
ВВ/ Не знаю/ Відмова від відповіді	10,5	19,2↑	11,2	6,2↓	11,8	11,0	10,5	10,9	7,7↓	10,7	11,3	9,6
База для порівняння	6501	326	388	754	963	1274	1146	996	654	2249	2039	2212

* ↑/↓ означає, що наведене значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 1%.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 5.4

Розподіл відповідей на запитання: "Якби в найближчу неділю відбулися дострокові вибори до Верховної Ради України, за яку політичну партію (блок) Ви би проголосували?", %*

	06/2010	08/2010	09/2010	05/2011	07/2011
Партія Регіонів	40,7	29,5	28,9	19,6	20,3
Партія "Батьківщина"	12,3	10,7	11,8	11,1	14,7
"Фронт змін"	5,8	5,8	4,2	7,1	9,1
Комуністична партія України	1,7	2,8	1,9	2,6	3,4
Партія "Сильна Україна"	9,2	8,8	6,2	3,6	1,9
Партія "Удар"	1,5	1	1,6	2,2	1,8
Партія "Свобода"	1,5	2,2	1,6	3,6	1,6
Блок "Наша Україна"	1,1	1	0,8	0,9	1,2
Народна партія	0,7	0,6	0,4	0,8	0,8
Партія Зелених України	0,8	0,9	0,7	1,5	0,6
Українська народна партія	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Соціалістична партія України	0,1	0,5	0,4	0,8	0,2
Не приймав би участі у виборах	5,9	8,7	8,9	12,1	12,8
Проти всіх	4,2	7,8	10,3	14,6	12,5
Інша партія/ блок	0,3	0,7	0,7	0,7	0,8
Важко відповісти/ відмова відповідати	13,9	18,8	20,1	18,5	17,6

* Прес-реліз ТНС-Україна [Електронний ресурс] – Доступний з : <http://www.tns-ua.com/ru/global/news/ukraincy-perestali-doverjat-vsem-politikam-i-institutam-krome-cerkvi/>

6. Визначення шляхів подолання недоліків у роботі чиновників

Переважна більшість опитаних вважає, що головним засобом підвищити відповідальність влади та покращити роботу державних службовців має стати підвищення відповідальності та покарань чиновників за порушення. Саме цей варіант відповіді посідає перше місце по всіх без винятку соціально-демографічних групах, незалежно від політичних, регіональних та інших особливостей респондентів.

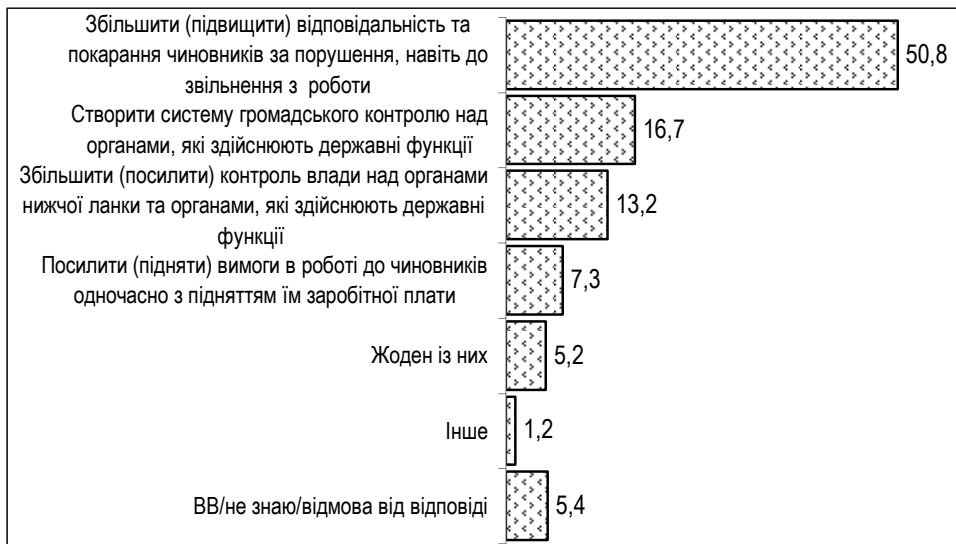


Рис. 6.1. Розподіл відповідей на запитання: "На Вашу думку, яким чином влада може боротися з негативними проявами в роботі чиновників?", %

За даними проведеного дослідження, близько чверті населення країни (22%) давало хабарі останнім часом. Причому 3% прямо заявили, що були змушені давати хабарі часто. Майже третина опитаних (29%) займає принципову позицію і не дає хабарів через свої переконання.

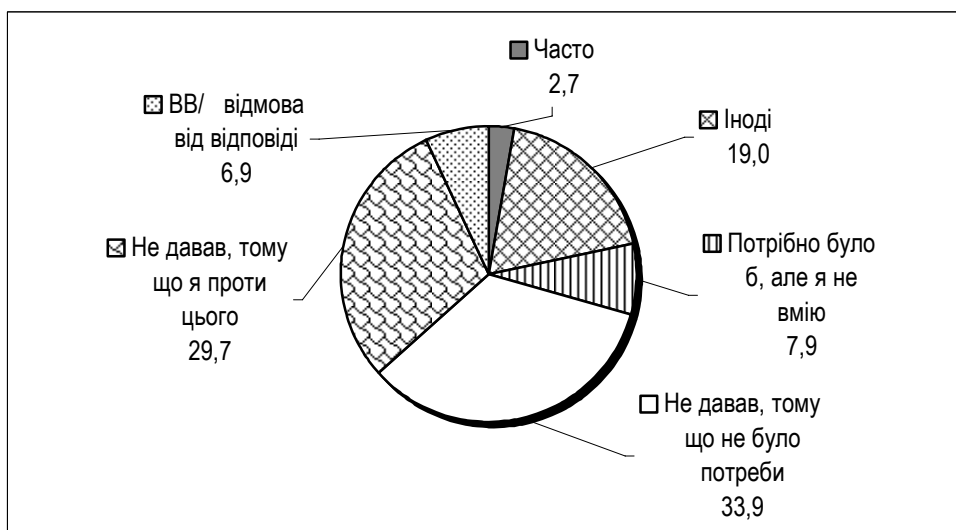
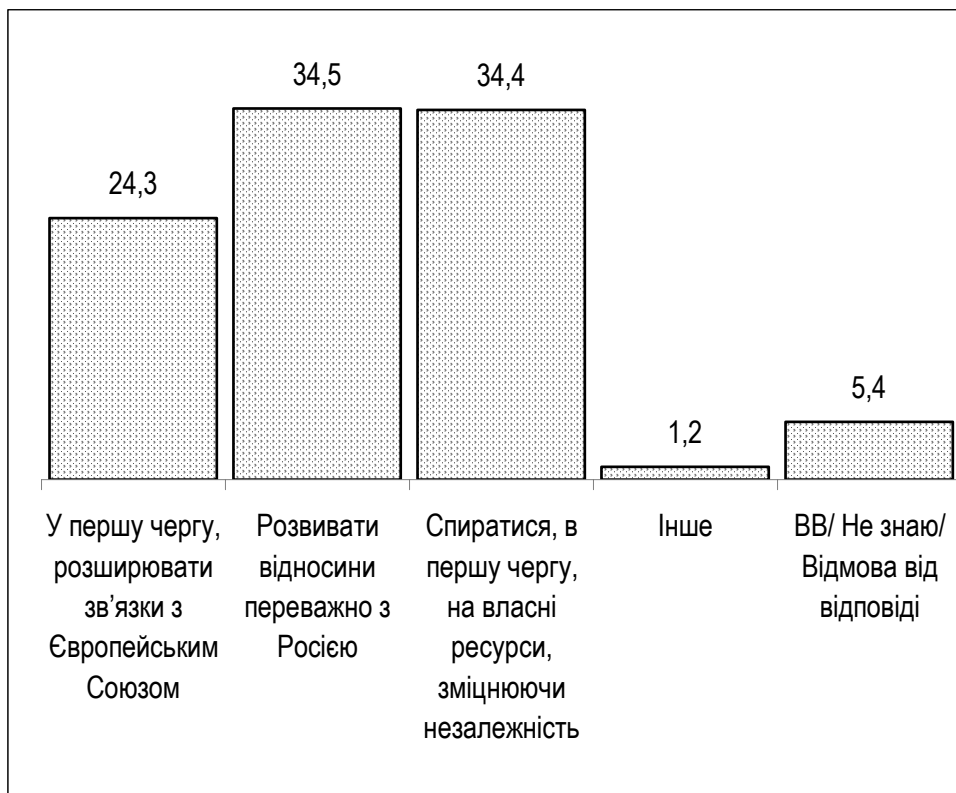


Рис. 6.2. Розподіл відповідей на запитання: "Як часто Ви були змушені останнім часом давати гроші, подарунки, надавати інші послуги чиновникам, від яких залежало вирішення невідкладних питань, що виникли у Вас?", %

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

7. Зовнішньополітичні орієнтації населення

Опитані респонденти розходяться в оцінках зовнішньополітичних пріоритетів, які має покладати в основу своєї стратегії країна. Фактично існують дві рівнозначні альтернативи, що мають значну підтримку – "розвивати відносини переважно з Росією" (34,5%) та "спиратися на власні ресурси, зміцнюючи незалежність" (34,4%). А визначення першочерговим завданням "розширювати зв'язки з ЄС" отримало підтримку чверті опитаних.



**Рис. 7.1. Розподіл відповідей на запитання:
"Якому шляху розвитку України Ви надаєте перевагу?", %**

Серед факторів вибору того чи іншого вектора зовнішньополітичних орієнтацій найбільшу роль відіграють такі характеристики, як вік, регіон проживання та політичні орієнтації. З даних, наведених у табл. 7.1, можна побачити, що старші респонденти тяжіють до інтеграції з Росією, в той час як молодші тяжіють до Європейського Союзу. Регіональні особливості сприйняття зовнішньополітичного вектора також давно відомі – східні та південні регіони тяжіють до російського напрямку, західні – до європейського.

Таблиця 7.1

Розподіл відповідей на запитання:
"Якому шляху розвитку України Ви надасте перевагу?" , %*

	Всі опитані	Вік (інтервал)					Регіон України									Тип поселення		
		18-25	26-40	41-60	61 та більше	АР Крим	Київ	Північ	Центр	Захід	Схід	Донбас	Південь	Великі міста	Малі міста	Села		
У першу чергу розширювати зв'язки з Європейським Союзом	24,3	38,8↑	27,4↑	21,8↓	12,6↓	13,6↓	37,6↑	29,2↑	20,2↓	50,2↑	18,1↓	5,5↓	11,4↓	26,0	17,2↓	29,2↑		
Розвивати відносини переважно з Росією	34,5	23,1↓	30,5↓	37,3↑	44,8↑	70,8↑	14,4↓	27,8↓	25,5↓	6,9↓	38,3↑	67,1↑	47,1↑	35,0	36,2	32,6		
Спиратися в першу чергу на власні ресурси, зміцнюючи незалежність	34,4	31,3	36,1	33,9	35,4	5,6↓	40,8↑	33,0	42,6↑	36,2	39,9↑	25,7↓	35,2	33,3	39,7↑	30,8↓		
Інше	1,2	1,3	1,2	1,3	1,2	3,2	1,2	3,2	1,3	0,9	0,5	0,3	1,3	0,9	1,4	1,4		
ВВ/ відмова від відповіді	5,4	5,5	4,7	5,7	6,0	6,8	6,0	6,8	10,4↑	5,8	3,2↓	1,5↓	5,0	4,8	5,6	6,0		
База для порівняння	6501	1006	1906	2351	1238	326	388	754	963	1274	1146	996	654	2249	2039	2212		

* ↑/↓ означає, що наведено значення вище/нижче за середній показник на рівні значимості 1%.

8. Ставлення до приватизації землі

За даними опитування, лише 14% опитуваних підтримує ідею вільної купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення. Дві третини опитаних (66%) виступає проти такого кроку. Відповідно, за продовження мораторію до 2015 р. виступає 61%.

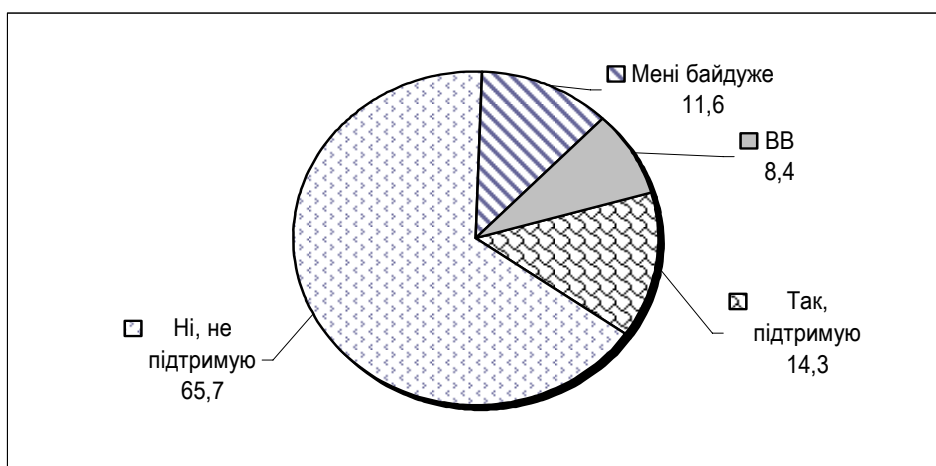


Рис. 8.1. Розподіл відповідей на запитання: "З наступного року в Україні пропонується ввести вільну купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення. Земля, таким чином, повинна стати товаром. Чи підтримуєте Ви таку ініціативу?", %

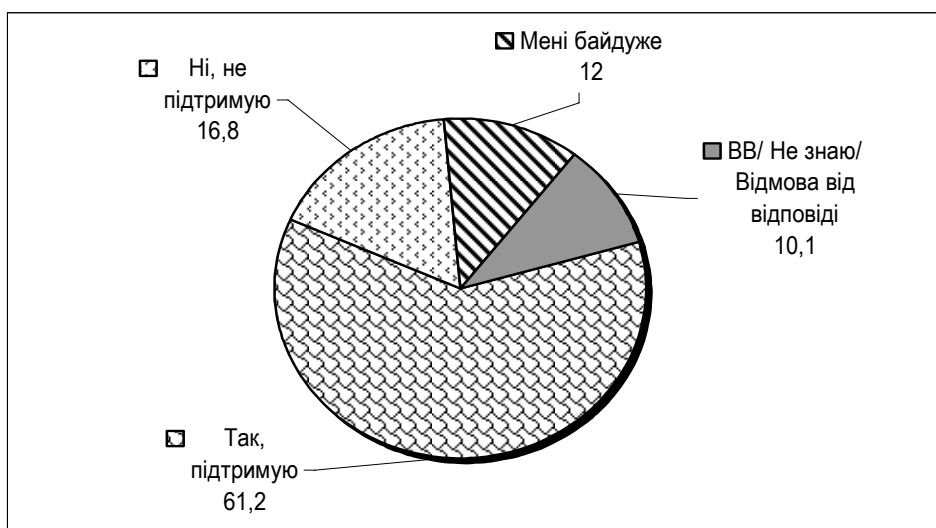


Рис. 8.2. Розподіл відповідей на запитання: "Як Ви ставитесь до пропозиції продовжити (ще на декілька років – до 2015 року) дію мораторію (тимчасової заборони) на вільну купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення в Україні?", %

Найбільшою мірою ідею продажу не підтримують мешканці Центрального та Південного регіонів країни (проти –76%) та мешканці невеликих міст (70%). Відповідно, в цих регіонах і найвища частка тих, хто виступає за продовження мораторію до 2015 р. (74 та 73%). Ідею продовження мораторію також більше підтримують мешканці невеликих міст та сіл (66–67%).

Отримано 08.08.11

Balakireva O.M., candidate of social. Scie., Dmytruk D.A., candidate of social. Scie.

SOCIAL MOOD AND ELECTORAL ORIENTATION OF THE
POPULATION OF UKRAINE: APRIL 2011

The publication presents the results of a large scale national sociological survey (6500 respondents), conducted by the Ukrainian Institute of Social Researches after O.Yaremenko and the Center "Social Monitoring" in April 2011 to analyze the dynamics of a number of indicators included in previous studies.